

nin *er-Risâletü'l-vaz'îyye*'si esas alınmakla birlikte bu sahada diğer kaynaklardan da yararlanılarak kaleme alınmış olup *İsâgüci* ile birlikte basılmıştır. 3. *el-İstinâre fi 'ilmi'l-isti'âre*. Risâlede beyan ilminin başlıca konuları olan hakikat, mecaz, teşbih ve istiare Sekkâkî'nin *Miftâhu'l-'ulûm* ve Hatîb el-Kazvî'nin *Telhîşü'l-Miftâh*'i gibi temel eserlerden derlenerek özetlenmiştir. Yahya Pakış ve müellifin oğlu Abdürrahim Yıldız tarafından tashih edilmiştir (Dimaşk 1385/1965; İstanbul 2007). 4. *Cuma Günü Risâlesi*. Müellifin tek Türkçe eseridir (Batman 1972). 5. *Keşfü'l-ğittâ' Hâşiyetü İmtihâni'l-ezkiyâ'*. Kâdî Beyzâvî'nin İbnü'l-Hâcib'in *el-Kâfiye fi'n-naḥv*'inden yaptığı *Lübbü'l-elbâb* adlı muhtasara Birgivi'nin yazdığı *İmtihânü'l-ezkiyâ'* adlı şerhin kinâye bahsine kadar olan hâşyesidir (İstanbul 2005). 6. *el-İ'tişâm Hâşiyetü Şerhi'l-'İşâm 'ale'l-Feride fi'l-beyân*. Ebü'l-Kâsım es-Semerikandî'nin istiareye dair *el-Feride* adlı risâlesine İsmâüddin el-İsferâyî'nin yazdığı şerhe hâşiyelerle medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur (İstanbul 2006). 7. *et-Terşif fi 'ilmi't-taşrif*. Arapça'da sarf kaidelerini bir araya getirip kolayca öğrenilmesini amaçlayan bir eserdir (Dimaşk, ts.; İstanbul 2008). 8. *Dürretü's-şade fi beyâni aşnâfi'l-harf* (Dimaşk, ts.; İstanbul 2008). 9. *Miftâhu'l-cenne fi ez-kâri'l-Kitâb ve's-Sünne*. Hz. Peygamber'in günlük ibadetleri sırasında yaptığı dua ve zikirlerin bir araya getirildiği bir eser olup (Dimaşk, ts.) Niyazi Bekî tarafından Türkçe'ye çevrilerle birlikte basılmıştır (İstanbul 2011). 10. *el-Kav-lü's-sedid fi beyâni hükmi's-şayd bi'l-bündükati'l-mütteḥaze mine'l-ḥadîd*. Ateşli silâhlarla avlanmanın fikhî hükmüne dair küçük bir risâledir (Dimaşk, ts.). 11. *Zülfikârü'l-Hayderî fi'd-difâ' ani's-Şeyḥ Seydâ el-Cezerî*. Tasavvufa karşı çıkan bir kişinin Şeyh Seyda el-Cezerî'ye yönelttiği eleştirilere verdiği cevapları içeren hacimli bir eserdir. Yazma nüshası Abdürrahim Yıldız'ın özel kitaplığında mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

Fahreddin el-Arnâsî, *Keşfü'l-ğittâ'* (nşr. Said Kasiçoğlu), İstanbul 2005, Yahyâ Abdurrahman el-Abbâsî'nin takrizi, s. 7-9; a.mlf., *el-İ'tişâm* (nşr. Abdurrahim Yıldız – M. Tâhir es-Sâdik), İstanbul 2006, neşredenlerin girişi, s. 3-5; Abdülkerim Ünal, “Molla Fahrettin Batmanî ve İlmî Kişiliği”, *İbrahim Hakkı ve Siirt Üleması Sempozyumu Bildirileri* (haz. Ahmet Erkol – Abdurrahman Adak), İstanbul 2008, s. 501-520; a.mlf., “Molla Fahrettin Batmanî”, *Batman Gazetesi*, 1 Şubat 2008, s. 4; www.seyh-fahreddin.com.

M. HALİL ÇİÇEK

YILDIZ, Hakkı Dursun

(1937-1992)

Türk-İslâm tarihçisi.

Artvin'in Şavşat ilçesine bağlı Karaağaç köyünde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Şavşat'ta, liseyi de Artvin'de bitirdi. 1957'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne girdi; bu sırada Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na da devam etti. Mezun olduğu yıl (1961) Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'ne asistan tayin edildi. *Mu'tasım Devrinde Abbâsî İmparatorluğu: 833-842* adlı teziyle doktor unvanını aldı (1966). *Sâmerrâ Devrinin Sonuna Kadar İslâm Devletinde Türkler* isimli çalışmasıyla doçent oldu (1972), *Azerbaycan'da Hüküm Sürmüş Bir Türk Hânedarı: Sâc-Oğulları* adlı takdim teziyle profesörlüğe yükseldi (1979). 1982'de Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'ne kurucu dekan olarak tayin edildi. Bu görevinin yanı sıra rektör yardımcılığı (Aralık 1987 – Ağustos 1988) ve kısa bir süre Eğitim Fakültesi'nde vekâleten dekanlık yaptı. 1992'de Marmara Üniversitesi'ne rektör oldu. Ancak bu görevini iki ay kadar sürdürebildi; yakalandığı amansız hastalıktan kurtulamayarak 23 Ekim 1992 Cuma günü vefat etti. Marmara Üniversitesi Göztepe Kampüsü'nde yapılan törenin ve İlahiyat Fakültesi Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

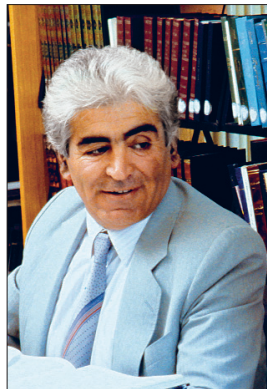
Türk Tarih Kurumu ve Türk Kültürünün Araştırma Enstitüsü'nün aslı üyelerinden olan Yıldız Türk-Arap İncelemeleri Vakfı ve Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Mütevelli Heyeti üyeliği ve başkan yardımcılığı, Emel Esin'in vasiyeti üzerine kurulan Tek-Esin Vakfı'nda müdürlük yapmıştır. Tarih araştırmalarının devletin ve milletin bekası açısından hayati bir önem taşıdığını erken-

den farkettiği için üniversitede okuyan pek çok genci himaye ederek ilim âleminde kazandırmış, dini ve millî değerlere samimiyetle bağlı, çalışkan, yardım sever bir hoca ve başarılı bir yönetici olarak tanınmış, en zor şartlarda bile neşesini ve ümidini kaybetmeden projeler üretmeye devam etmiştir.

Çalışmaları daha çok Türkler'in İslâm dinini kabulü ve İslâm'a hizmetleri konularında yoğunlaşmıştır. Bu alandaki makalelerini *Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, *Türk Kültürü*, *Türk Kültürü Araştırmaları* ve *Millî Kültür* gibi dergilerde yayımlamış, *İslâm Ansiklopedisi*, *Küçük Türk-İslâm Ansiklopedisi*, *Meydan Larousse* ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde ilmî redaktör olarak çalışmış ve birçok madde yazmıştır. Ayrıca çeşitli seminer, kongre ve sempozyumların düzenlenmesinde etkin rol oynamış, V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi'nde (İstanbul, 21-25 Ağustos 1989) kongre başkanlığı yapmış, Dünyada Türklük Araştırmaları ve Türkiye Sempozyumu ile (İstanbul, 29-30 Eylül 1986) Çağdaş Türk Alfabeleri Sempozyumu'nda (İstanbul, 19-21 Kasım 1991) tertip heyeti üyeliğinde bulunmuştur. Hakkı Dursun Yıldız doktora tezini *İslamiyet ve Türkler* adıyla yayımlamış (İstanbul 1976), V. V. Barthold'un *Moğol İstilasına Kadar Türkistan* adlı eserini neşre hazırlamış (İstanbul 1981; Ankara 1990), B. Lewis'in *The Arabs in History* adlı kitabını *Tarihte Araplar* ismiyle Türkçe'ye çevirmiştir (İstanbul 1979). Yıldız'ın İslâm tarihi literatürüne kazandırdığı en önemli eser, ilmî redaktörlüğünü yaparak yayımlanmasını sağladığı *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi* adlı çalışmadır (I-XIV, İstanbul 1986-1989). *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*'nin 35. sayısı (İstanbul 1994) Hakkı Dursun Yıldız için hâtıra sayısı olarak çıkmış, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi tarafından onun adına bir armağan kitap yayımlanmıştır (*Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı*, Ankara 1995). Yıldız'ın ilmî makaleleri, ansiklopedi maddeleri, sempozyum ve kongre bildirileri Semih Yalçın ve Selçuk Duman tarafından derlenerek basılmıştır (Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız, *Makaleler*, I-III, Ankara 2007).

BİBLİYOGRAFYA :

Hakkı Dursun Yıldız, “M.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi'nin Tarihçesi”, *Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı*, Ankara 1995, s. 15-37; Nuray Yıldız – Gültekin Yıldız, “Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız'ın Hayatı ve Eserleri”, a.e., s. 1-14; Ali M.

Hakkı
Dursun
Yıldız

YILDIZ, Hakkı Dursun

Dinçol, "Sevgili Dostumun Ardından", a.e., s. 39-40; M. Taner Tarhan, "307'li Bir Türklük Eri", a.e., s. 41-46; Yusuf Halaçoğlu, "Kaybettiğimiz Bir İlim Adamı: Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız", *TTK Belleten*, LVII/220 (1993), s. 887-896; Fahmettin Başar, "Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız'ın Hayatı ve Eserleri", *TD* (Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız hatıra sayısı), sy. 35 (1994), s. IX-XXII; Tuncer Baykara, "Hakkı Dursun Yıldız (1937-1992)", *TİD*, X (1995), s. 387-388.

FAHMETTİN BAŞAR

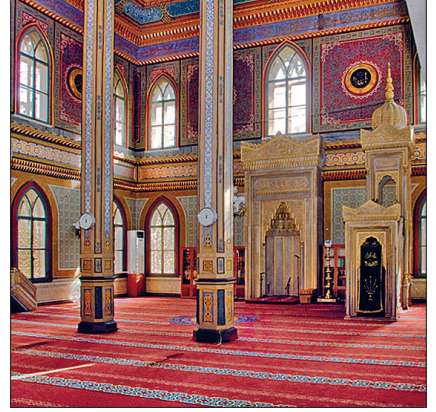
YILDIZ CAMİİ

İstanbul'da
Yıldız Sarayı girişinde
XIX. yüzyıla ait cami.

Bânisi Sultan II. Abdülhamid'den dolayı Hamidiye Camii olarak adlandırılrsa da daha çok Yıldız Camii diye bilinir. II. Abdülhamid 1876'da tahta çıktığında kısa bir süre Dolmabahçe Sarayı'nda kalır ve ardından Yıldız Sarayı'na yerleşir. Ağabeyi V. Murad'ın tekrar tahta geçirileceği endişesiyle, saraydan uzaklaşmamak için cuma selâmlığında kullanılmak üzere Yıldız Sarayı'nın Koltuk Kapısı'nın girişi önündeki yüksek set üzerine yeni bir cami yapılmasını ister. 1881-1885 yıllarında inşa edilen, bina nâzırlığını Başmâbeyinci Osman Bey'in yürüttüğü yapının mimarı olarak bazı yayınlarda Sarkis Balyan ismi kaydedilse de bu doğru değildir. Caminin mimarı, Dolmabahçe Sarayı Arşivi'nde yer alan belgeye göre (Evrak nr. II/989) Ebniye-i Seniyye İdaresi'nde otuz yılı aşkın bir süre çalışan Nikolaidis Jelpuylo adlı bir Rum'dur. Osmanlı kaynaklarında Nikolaki Kalfa adıyla geçen Nikolaidis, kendisine görev verildiğinde kısa bir süre içinde hazırladığı plan ve resimlerle birlikte caminin maketini Sultan II. Abdülhamid'e sunar. Sultanın onayından sonra 28 Muharrem 1299 (20 Ara-

lık 1881) tarihinde caminin temeli törenle atılır. Cami minberinin Türk ahşap sanatının en meşhur örneklerinden olan Bursa Ulucamii minberi tarzında yapılması istenir. Bu amaçla Bursa'ya bir fotoğrafçı gönderilip minberin resmi çektilir. Ancak sultanın bu isteği bilinmeyen bir sebepten dolayı yerine getirilemez ve minber mermer olarak yapılır. II. Abdülhamid'in ahşap işçiliğine ilgi duyduğu, Yıldız Sarayı'ndaki marangozhanesinde boş zamanlarında çalıştığı ve çeşitli eşyalar ürettiği bilinmektedir. Yıldız Camii'nin hünkâr mahfilinin sedir ağacından yapılan kafesleri II. Abdülhamid'in el işçiliğidir. Yıldız Camii inşaat keşif kayıtlarına göre 16.890 lira harcanarak yapılmıştır.

Oryantalist ve neo-gotik unsurların dönemin beğenisine göre seçmecî bir anlayışla uygulandığı yapının temelleri sağlam zemine kadar kazılmış ve 130 cm. kalınlığında temel duvarları inşa edilmiştir. Harim bölümünün zeminden saçağa kadar 100 cm. kalınlığındaki gövde duvarları kuzey ve güneyde üç, doğu ve batıda yedi ajur şebekeli olarak tasarlanmış, neo-gotik üslûpta dikdörtgen pencerelerle hareketlendirilmiştir. Pencerelerin üzerinde yatay dikdörtgen bantlar dolaşır. Cephe kornişlerine üç sıra mukarnasla zengin bir görünüm verilmiştir. Bütün pencere söveleriyle saçaklar beyaz Triyeste taşından yapılmıştır. Caminin girişinde yer alan, anıtsal taçkapı biçiminde tasarlanmış öne doğru çıkıntılı yüksek tepelik mihrap cephesinde de tekrarlanmıştır. Yanlarda bulunan ve harim bölümünden alçak tutulan iki kitlesel kanat caminin ön cephesine hâkimdir. Yapının Yıldız albümlerindeki fotoğraflarına göre binanın cephesi bugün geniş oranda değişmiş, ana girişle yan kanatların büyük ve geniş camekânlı sundurmaları sonraki onarımlarda kaldırılıp

Yıldız Camii'nin kubbe içi ve harim kısmından bir görünüş

düz merdivenlere dönüştürülmüştür. Selâtin camilerinin genelinde görülen çift minare uygulaması Yıldız Camii'nde teke indirilmiştir. Caminin batı kanadı içinden yükselen zarif ince yivli minare mukarnas dolgu ile geçişi sağlanan tek şerefeye sahiptir.

Dikdörtgen planlı harim bölümü son cemaat yeriyile bütünleşmiş, harimin yüksek kasnaklı kubbesi mihraptan uzak, girişe yakın yerleştirilmiştir. Cami, kubbe kasnağına neo-gotik tarzda açılan on altı pencere ile bol ışık alır. Çokgen bir yapıya sahip olan kubbe kasnağının kornişli bir mukarnas dizisiyle biçimlendirilmiş, kubbe içi ve mihrap önündeki tavan lâcivert zemin üzerine işlenmiş yıldızlarla bezenmiştir. Caminin kubbe göbeğinde besmele ile Necm sûresinin ilk üç âyeti, kuşakta Mülk sûresi yer alır. Yapma küfi tarzında işlenen bu yazılar gazeteci Ebüzziyâ Tefik'e yazdırılmıştır. Celi sülûs yazılar ise Abdülfettah Efendi'ye aittir. Kubbeyi destekleyen ayaklıklarla yükseltilmiş sekiz köşeli birer çift kolon giriş ve mihrap yönünde dilimli kemerlerle birbirine bağlanmaktadır. Taşıyıcı işlevlerinin yanı sıra iç mekâna dekoratif bir zenginlik katan bu kolonlar dönemin yaygın mimari üslûbu olan Batı anlayışını yansıtmaktadırlar. Bu üslûp caminin

Yıldız Camii –
Besiktas /
İstanbul